

ANDRZEJ DZIĘCZKOWSKI

MIĘCZAKI W PRÓBKACH Z WYKOPALISK W 1962 ROKU NA RYNKU WARZYWNYM W SZCZECINIE

Wśród materiałów dostarczonych do Pracowni Paleobotanicznej IHKM PAN w Poznaniu z wykopalisk archeologicznych przeprowadzonych w 1962 r. na Rynku Warzywnym Starego Miasta w Szczecinie znajdowały się razem z okazami roślinnymi również szczątki mięczaków (*Mollusca*). Stwierdzono je w 13 próbkach zawierających niekiedy liczne gatunkowo szczątki roślin uprawnych i dziko rosnących. Ilość materiału konchiologicznego jest niewielka, natomiast skład gatunkowy jest dostatecznie reprezentatywny do scharakteryzowania w ogólnych zarysach środowiska przyrodniczego. Próbki pochodziły z trzech warstw kulturowych (XXXI—XXXIII) datowanych na okres wczesnośredniowieczny. Większość próbek (9 sztuk) pochodziła z warstwy XXXII. Poniżej podaję zawartość próbek pod względem malakologicznym według warstw:

Warstwa XXXI — 3 próbki:

1. Odcinek i, głębokość $\frac{093}{098}$, na zachód od chaty A, wśród licznych gatunkowo szczątków roślinnych: *Theodoxus fluviatilis* L. — 1 skorupka (szer. 9,4 mm, wys. 6,5 mm).
2. Odcinek m, głębokość $\frac{099}{115}$, wewnątrz chaty plecionkowej B, wśród licznych gatunkowo szczątków roślinnych: *Radix /Radix/ peregra f. ampla* (Hartm.) — 1 skorupka (wys. 11,8 mm, szer. 11,4 mm).
3. Odcinek m, głębokość $\frac{115}{130}$, wewnątrz chaty plecionkowej B, wśród licznych szczątków roślin uprawnych i dziko rosnących: *Viviparus sp.* — wieczko (*operculum*) zamykające otwór skorupki ślimaka.

Warstwa XXXII — 9 próbek:

1. Odcinek f, głębokość $\frac{117}{123}$, wewnątrz chaty zrębowej A: *Bithynia tentaculata* L. — 1 zniszczona skorupka; *Gyraulus sp.* — skorupka młodego okazu, nieco zniszczona.
2. Odcinek f, głębokość $\frac{123}{133}$, wśród licznych gatunkowo szczątków roślin uprawnych i dziko rosnących: *Anisus spirorbis* L. — 1 skorupka nieco uszkodzona, o szer. 3,3 mm; *Segmentina nitida* Müll. — 1 skorupka młodego okazu.
3. Odcinek fg, głębokość $\frac{153}{158}$, warstwa mierzwy (nad chrustem), razem ze szczątkami

mi orzecha laskowego: *Planorbarius corneus* L. — 1 skorupka okazu dorosłego, szer. 34 mm, wys. 16 mm.

4. Odcinek g, głębokość $\frac{143}{153}$, warstwa mierzwy; *Helicigona /Arianta/ arbustorum* L. — skorupka okazu młodego.
5. Odcinek h, głębokość $\frac{103}{115}$, przy profilu zachodnim: *Sphaerium corneum corneum* L. — 1 połówka skorupki, dług. 11,2 mm, szer. 9,1 mm.
6. Odcinek j, głębokość $\frac{102}{110}$, na zachód od chaty A, zebrane z drogi, wśród licznych gatunkowo szczątków roślin uprawnych i dziko rosnących: *Unio crassus* Retz. — 1 połówka skorupki osobnika młodego; *Bradybaena fruticum* (Müll.) — 1 skorupka okazu młodego.
7. Odcinek k, głębokość $\frac{112}{122}$, wewnątrz chaty zrębowej A: *Planorbarius corneus* L. — 1 skorupka osobnika młodego; *Bivalvia, Unionidae* — fragment skorupki dużego małża.
8. Odcinek k, głębokość $\frac{129}{137}$, mierzwa i klepisko chaty A: *Planorbarius corneus* L. — 2 skorupki uszkodzone młodych okazów.
9. Odcinek kj, głębokość $\frac{136}{143}$, klepisko b chaty A, wśród szczątków drewna: *Helicigona /Arianta/ arbustorum* L. — ostatni skręt z wargą, szer. 21,5 mm, brak skrętów górnych.

Warstwa XXXIII d — 1 próbka:

1. Odcinek kj, głębokość $\frac{143}{166}$, warstwa mierzwy nad calcem, wśród bardzo licznych gatunkowo szczątków roślin uprawnych i dziko rosnących: *Planorbarius corneus* L. — 1 zniszczona skorupka.

Pod względem systematycznym przeanalizowany materiał malakologiczny reprezentuje przedstawicieli następujących 7 rodzin ślimaków i 2 rodzin małżów:

Ślimaki (*Gastropoda*)

- A. Rozdepkowate (*Neritidae*) — rozdeпка rzeczna (*Theodoxus fluviatilis* L.).
- B. Żyworodkowate (*Viviparidae*) — żyworodka (*Viviparus* sp.).
- C. Źródłarkowate (*Hydrobiidae*) — zagrzebka pospolita (*Bithynia tentaculata* L.).
- D. Błotniarkowate (*Lymnaeidae*) — błotniarka jajowata (*Radix/Radix/ peregra* f. *ampla* Hartm.).
- E. Zatoczkowate (*Planorbidae*) — zatoczek rogowy (*Planorbarius corneus* L.); zatoczek moczarowy (*Anisus spirorbis* L.); zatoczek lśniący (*Segmentina nitida* Müll.); zatoczek (*Gyraulus* sp.).
- F. Zaroślarkowate (*Bradybaenidae*) — zaroślarka pospolita (*Bradybaena fruticum* Müll.).
- G. Ślimakowate (*Helicidae*) — ślimak zaroślowy (*Helicigona /Arianta/ arbustorum* L.).

Małże (*Bivalvia*)

- A. Skójkowate (*Unionidae*) — skójka gruboskorupowa (*Unio crassus* Retz.).
  - B. Groszkówkowate (*Sphaeriidae*) — gałeczka rogowa (*Sphaerium c. corneum* L.).
- Ogółem w zbadanych trzynastu próbkach wykryto 12 gatunków mięczaków, w tej liczbie 10 gatunków ślimaków (*Gastropoda*) i 2 gatunki małżów (*Bivalvia*).

Wyróżnione gatunki są obecnie pospolite i odznaczają się szerokim zasięgiem zoogeograficznym, występując prawie w całej Europie i północnej Azji. Pod względem ekologicznym są to w przeważającej części organizmy wodne, a tylko dwa lądowe. Z gatunków wodnych przeważają formy występujące w płytkich wodach stojących lub wolno płynących o bujnie rozwiniętej roślinności wodnej, m. in. wszystkie gatunki z rodziny zatoczkowatych (*Planorbidae*). Typowym gatunkiem rzecznym żyjącym na piaszczystym i żwirowatym dnie jest skójką gruboskorupowa (*Unio crassus* Retz.). Pozostałe gatunki występują zarówno w rzekach i jeziorach. Jedyne dwa gatunki lądowe: zaroślarka pospolita (*Bradybaena fruticum* Müll.) i ślimak zaroślowy (*Helicigona /Arianta/ arbustorum* L.) są charakterystycznymi mieszkańcami wilgotnych zarośli i lasów liściastych, jakie często rozciągają się wzdłuż nabrzeży rzek i zbiorników słodkowodnych.

Zbadany materiał świadczy, że brzeg Odry w pewnym okresie musiał być wypłycony, o bardzo wolnym przepływie wody, ulegający stopniowo procesowi zarastania przez roślinność wodną i nadbrzeżne zbiorowiska drzewiaste.

Pracownia Paleobotaniczna CL IHKM PAN
w Poznaniu

ANDRZEJ DZIĘCZKOWSKI

MOLLUSCA FOUND IN SAMPLES FROM THE 1962 EXCAVATIONS AT RYNEK WARZYWNY IN SZCZECIN

The author discusses results of the examination of malacological material from 13 samples which were obtained during archaeological excavations conducted in 1962 at the site Rynek Warzywny in Szczecin. The samples which also contained plant remains come from three cultural layers attributable to the Early Medieval period. Twelve species of mollusca were identified. Snails (*Gastropoda*) included following species: *Theodoxus fluviatilis* L., *Viviparus* sp., *Bithynia tentaculata* L., *Radix /Radix/ peregra* f. *ampla* Hartm., *Planorbarius corneus* L., *Anisus spirorbis* L., *Segmentina nitida* Müll. *Gyraulus* sp., *Bradybaena fruticum* Müll., *Helicigona /Arianta/ arbustorum* L. Two species of shellfish (*Bivalvia*) were identified: *Unio crassus* Retz., and *Sphaerium c. corneum* L.

The analysed material shows that at certain periods the banks of the Odra were shallow and the water flow very slow. These parts were gradually overgrown by aquatic plants and by coastal arboreal vegetation.

